

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 99, Aralık 2019, s. 100-122

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.36773>

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date

3.08.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29.12.2019

Dr. Öğr. Üyesi Hatice DÜLBER

YÖK, Hadis Anabilim Dalı

h.dulber@hotmail.com

HZ. PEYGAMBER'İN KADININ DÖVÜLMESİNE İZİN VERDİĞİ İFADE EDİLEN RİVAYETİN SENET VE METİN AÇISINDAN TAHLİLİ

Öz

Rivayetlerde Hz. Peygamber'in (sav) meşhur fiili sünneti olarak hayatında hiçbir kadını dövmediği, ama kadınların dövülmesine izin verdiği anlamındaki bir rivayet, kadına karşı şiddete dini referans olarak gösterilmektedir. Nitekim Nisâ sûresi 34. Âyetteki nuşûz ve darb kelimelerinin tefsirinde böylesi bir rivayete yer verilmektedir. Sahabî olup olmadığı tartışılan İyas b. Abdullah b. Ebû Zûbab tarafından haber-i vâhid olarak aktarılan bu rivayetin tahlil ve değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. İşte bu makalenin amacı; şiddetin dini bir referansı ve kaynağı kabul edilen bu rivayetin Peygambere aidiyetini incelemektir. Ayrıca aynı rivayetin mutekaddimûn ve muteahhirûn uleması tarafından nasıl anlaşıldığı ve yorumlandığı konusunu incelemek de makalenin hedefleri arasındadır. Yine çalışmamızda haber-i vâhid olarak aktarılan bu rivayetin mürsel rivayet olup olmadığı, tarihi süreç içerisinde hadis kaynaklarında nasıl geçtiği ve anlaşıldığı ile ilgili değerlendirmeler yapılacaktır. Hz. Peygamber'in kendi hayatında uyguladığı bir davranış tarzını kendisine fikir danışanlar için izin vermesi ile ilgili rivayetin ortaya çıkardığı probleme geleneğimiz ve günümüz Müslümanları tarafından getirilen çözüm ve yaptıkları yorumlar değerlendirmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Hadis, Darb, Mursel, Nuşûz, Kadına Şiddet.

**THE ANALYSIS OF THE NARRATIVE REFERRING THAT THE
PROPHET (PBUH) PERMITTED BEATING WOMEN IN TERMS OF
ISNAD AND MATN**

Abstract

The narrative meaning that the Prophet (pbuh) did not beat any woman in his life as his actional sunnah but permitted beating women is shown as a religious reference to violence against women. As a matter of fact, this kind of narrative is included in the Tafseer of words "al-Nushuz" and "Darb" in Surah al-Nisa, āyah 34. No study on the analysis and evaluation about this controversial narrative that was narrated by an unconfirmed companion of the Prophet (pbuh), Iyas b. Abdullah b. Abū Zūbab as al-Khabar al-Wāhid has been confirmed. The aim of this article is to examine whether this narrative that is embraced as a religious reference and source of violence belongs to the prophet. It is also among the aims of the article to examine how this narrative is understood and interpreted by mutaqqaddimin and mutaakhirin ulamas. In the study, an assessment will also be made on whether the narrative that was narrated as al-Khabar al-Wāhid is Mursal Hadith, and on how it was mentioned and understood in the sources of hadith in the historical process. The problem posed by the narrative claiming that The Prophet (pbuh) permitted to practice the behavior which he never attempted in his life and the solutions and interpretations provided by today's Muslims for it will be evaluated.

Keywords: Hadith, Darb, Mursal, Nushus, Violence against women, al-Khabar al-Wāhid.

GİRİŞ

Şiddetin bir davranış tarzı olarak Hz. Peygamber'in hayatında yer almadığı, özellikle kadına karşı şiddetin onun fiilî sünnetinde tespit edilmediği konusunda görüş birliği vardır. Buna rağmen kadına yönelik şiddetin gerekçesi ve dinî referansı olarak gösterilen şu rivayet hadis koleksiyonlarında geçmektedir: Resûlullah "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer, Resûlullah'a geldi ve: "Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar" dedi. Resûlullah da bu konuda ruhsat verdi. Fakat birçok kadın Resûlullah'ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: Çok sayıda kadın Muhammed'in evine gelerek kocalarından şikâyet ediyorlar. Bu adamlar, hayırlı adamlar değildir".¹ Bu rivayet hadis kitaplarında merfû² bir rivayetmiş gibi zikredilmiş ve birtakım yorumlar yapılmıştır. Hz. Peygamber'in yapmadığı bir davranışı, Müslümanların kendi eşlerine yapmasına izin vermesi O'nun (sav) kadınlara karşı şiddeti onayladığı gibi bir algı doğurmaktadır. Öte yandan bu rivayet makalenin ilgili bölümlerinde örneklendirileceği üzere tefsir kitaplarında Nisa 4/34. âyetin tefsirinde, kadının kocası tarafından dövülmesine gerekçe olarak gösterilen "nuşûz" kelimesinin izahında da hadisten bir delil olarak gösterilmektedir.

¹ Ebû Dâvud Suleymân b. el-Eş'as el-Ezdi es-Sicistânî, Sunenu Ebî Dâvud, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhumejd (Beyrut: y.y., ts.), "Nikâh", 4104.

² Merfû hadis: Hz. Peygamber'e (sav) nispet edilen kavli, fiili ve takriri hadislere denilir. Bu konuda geniş bilgi için Bk. İbn'u-Salâh Ebû Amr Osmân İbn Abdurrahman eş-Şahrazûrî, Ulûmü'l-Hadîs, thk. Nureddin İtr (Dimeşk: Daru'l-Fikr 1406/1986), 45.

Araştırmamıza konu olan rivayetin tahlil ve değerlendirilmesinin yapılmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda senet ve metin değerlendirmesi de yapılmamıştır. Bu nedenle rivayetin tahrirci yapılacak, senet ve metin tenkidi yoluyla değerlendirilecektir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu rivayet merfû hadîs – mursal hadîs ilişkisi açısından ele alınmamıştır. Bu nedenle öncelikle rivayetin tahrirci daha sonra senet ve metin analizi yapılacaktır. Ayrıca rivayetin nasıl yorumlandığı ve günümüzde nasıl anlaşılması gerektiği konusunda ilgili de yorumlar yapılacaktır.

1. HİZ. PEYGAMBER'İN DÖVMEME İZİN VERDİĞİNE DAİR RİVAYETİN TAHRİCİ

Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu rivayet metinde geçen farklılıklarla beraber İmam Şâfiî'nin (ö. 204/820) *el-Ümm*, Abdürrezzâk'ın (ö. 211/827) *el-Musannef*, Dârimî'nin (ö. 255/868) *es-Sünen*, Ebû Dâvûd'un (ö. 275/888) *es-Sünen*, Nesâî'nin (ö. 303/915) *es-Sünenü'l-Kübrâ* ve Hâkim'in (ö. 405/1014) *el-Müstedrek*'inden tahrir edilmiştir. Rivayetin lafız farklılıkları, senet ve metin açısından aşağıdaki gibidir:

1- Şâfiî: *el-Ümm*

أَخْبَرَنَا الرَّبِيعُ قَالَ أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا سَفْيَانُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ قَالَ " قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ قَالَ فَأَتَاهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَبِّرِ النِّسَاءَ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ فَإِنَّ فِي ضَرْبِهِنَّ فَاطَاتٍ بِأَلِ مُحَمَّدٍ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - نِسَاءً كَثِيرٌ كُلُّهُنَّ يَسْتَكِينَنَّ أَرْوَاجَهُنَّ فَقَالَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لَقَدْ أَطَافَ اللَّيْلَةَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرًا أَوْ قَالَ سَبِعُونَ امْرَأَةً كُلُّهُنَّ يَسْتَكِينَنَّ أَرْوَاجَهُنَّ فَلَا تَجِدُونَ أَوْلِيَّكُمْ خَيْرًا مِنْكُمْ

Tercümesi: Şâfiî>Sufyan > İbn Şihab > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb şöyle haber verdi: Resûlullah (sav) "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah'a geldi ve: "Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar" dedi. Peygamber onların dövülmesine izin verdi. Fakat birçok kadın Resûlullah'ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: Çok sayıda kadın veya yetmiş kadın Muhammed'in evine gelerek kocalarından şikâyet ediyorlar. Bu adamlar hayırlı adamlar olamazlar, buyurdu".³

2- Abdurrezzâk: *Musannef*

- عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» قَالَ: فَذَبِّرِ النِّسَاءَ، وَسَاءَتِ أَخْلَاقُهُنَّ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَبِّرِ النِّسَاءَ، وَسَاءَتِ أَخْلَاقُهُنَّ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ مِنْذُ نَهَيْتَ عَنْ ضَرْبِهِنَّ قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَضْرِبُوا هُنَّ فَضْرَبَ النَّاسُ نِسَاءَهُمْ تِلْكَ اللَّيْلَةَ» فَأَتَى نِسَاءً كَثِيرًا يَسْتَكِينَنَّ الضَّرْبَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِئْنِي أَصْبِحَ: «لَقَدْ طَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ اللَّيْلَةَ سَبْعُونَ امْرَأَةً، كُلُّهُنَّ يَسْتَكِينَنَّ الضَّرْبَ، وَإِيمَ اللَّهِ لَا تَجِدُونَ أَوْلِيَّكُمْ خَيْرًا مِنْكُمْ»⁴

Tercümesi: Abdurrezzâk > Ma'mer > Zührî > Şihab > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb şöyle haber verdi: Resûlullah (sav) "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" buyurunca kadınların ahlakı bozuldu ve kocalarına karşı gelmeye başladılar. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah'a geldi ve: "Ya Resûlallah! Kadınların dövülmesini yasakladığından beri kadınların ahlakı bozuldu, kocalarına karşı gelir oldular." deyince, Resûlullah (sav) "onları dövebilirsiniz." buyurdu. Aynı gece erkekler karılarını dövmeye başladılar. Birçok kadın koca dayatından dolayı şikâyete geldi. Sabah olunca Resûlullah (sav) "dün gece yetmiş kadın Muhammed'in eşlerine gelip dayaktan yana şikâyette bulundular. Bilin ki içinde hayırlı olanlar böyle bir şeyi yapmazlar." buyurdu.

³ Muhammed b. İdris eş-Şâfiî, *el-Üm*, thk. Muhammed en-Neccâr (Beyrut: Darü'l Mearif, 1410/1990), 5: 121.

3- Humeydî: *Musned*

- حَدَّثَنَا الْحَمِيدِيُّ قَالَ: ثنا سُفْيَانُ، قَالَ: ثنا الزُّهْرِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ»، قَالَ: فَجَاءَ عُمَرُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ دَبَّرَ النِّسَاءُ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ مَذَّ نَهَيْتَ عَنْ ضَرْبِهِنَّ، فَأَذِنَ لَهُمْ، فَضَرَبُوا، فَأَطَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ أَطَافَ اللَّيْلَةَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ سَبْعُونَ امْرَأَةً كُلُّهُنَّ تَشْتَكِي زَوْجَهَا، وَلَا تَجِدُونَ أَوْلِيَكُمْ خَيْرًا»⁵

Tercümesi: Humeydî > Süfyan > İbn Şihab > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb şöyle haber verdi: Resûlullah (sav) “Allah’ın kadın kullarını dövmeyin” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah’a geldi ve “Ya Resûlallah! Kadınların dövülmesini yasakladığından beri kadınlar, kocalarına karşı gelir oldular.” deyince, Resûlullah (sav) onlara izin verdi. Onlar da dövdüler. Birçok kadın koca dayacağından dolayı Peygamberin eşlerine şikâyete geldi. Resûlullah (sav) “Yetmiş kadın Muhammed’in eşlerine gelip dayaktan yana şikâyete bulundular. Bilin ki içinde hayırlı olanlar böyle bir şeyi yapmazlar” buyurdu.

4 - Dârimî: *Sünen*

- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلْفٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: قَدْ دَبَّرَ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ، فَرَخَّصَ لَهُمْ فِي ضَرْبِهِنَّ، فَأَطَافَ بِأَلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءً كَثِيرًا يَشْتَكُونَ أَرْوَاجَهُنَّ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ أَطَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرًا، يَشْتَكُونَ أَرْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أَوْلِيكُمْ بِخَيْرٍ»⁶

Tercümesi: Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef > Süfyan > İbn Şihâb > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb şöyle haber verdi: Resûlullah (sav) “Allah’ın kadın kullarını dövmeyin” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah’a geldi ve: “Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar” dedi. Peygamber onların dövülmesine ruhsat verdi. Fakat birçok kadın Resûlullah’ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: “Çok sayıda kadın Resûlullah’ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ediyorlar. Bu adamlar hayırlı adamlar olamazlar” buyurdu.

5 - Ebû Dâvud: *Sünen*

- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي خَلْفٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ السَّرْحِ، قَالَا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ السَّرْحِ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دَبَّرَ النِّسَاءُ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ، فَرَخَّصَ فِي ضَرْبِهِنَّ، فَأَطَافَ بِأَلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءً كَثِيرًا يَشْتَكُونَ أَرْوَاجَهُنَّ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ أَطَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرًا يَشْتَكُونَ أَرْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أَوْلِيكُمْ بِخَيْرٍ»⁷

Tercümesi: Ahmed b. Ebi Halef > Ahmed b. Amr b. Serh > Süfyan > İbn Şihâb > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İbn Serh Ubeydullah b. Abdullah > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb’ın rivayet ettiğini söyledi: Resûlullah (sav) “Allah’ın kadın kullarını dövmeyin.” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah’a geldi ve: Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar, dedi. Peygamber onların dövülmesine ruhsat verdi. Fakat birçok kadın Resûlullah’ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: “Çok sayıda kadın Muhammed’in evine gelerek kocalarından şikâyet ettiler. Bu adamlar hayırlı adamlar olamazlar!” buyurdu.

⁴ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm İbn Ebî Şeybe, el-Musannef (Dimeşk: Daru’s-Seka, 1996), 7: 443.

⁵ Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydî, el-Musned (Dimeşk: Dar’u-s-Seka, 1996), 2: 125.

⁶ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, es-Sünen (Sudi Arabistan: Dar’u-l-Muğni, 1412/2000), “Nikâh” 1424.

⁷ Ebû Dâvud, “Nikâh”, 4104.

6 - Nesâî: *Sünen-i Kübrâ*

- أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمَرَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ فَقَالَ: «قَدْ دَنِرَ النِّسَاءُ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ فَأَذُنَ لَهُمْ فَضْرِبُوهُنَّ فَطَافَ بِأَلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءً كَثِيرًا» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ طَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّيْلَةَ سَبْعُونَ امْرَأَةً كُلُّهُنَّ يَشْتَكِينَ أَرْوَاجَهُنَّ، وَلَا تَجِدُونَ أَوْلِيَكُمْ خِيَارَكُمْ»⁸

Tercümesi: Kuteybe b. Said > Sufyan, İbn Şihâb > Abdullah b. Abdullah b. Ömer > İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb: Resûlullah'ın (sav) "Allah'ın kadın kullarını dövmezin" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah'a geldi ve Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar, dedi. Peygamber onların dövölmesine izin verdi. Onlar da eşlerini dövdü. Birçok kadın Resûlullah'ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: Eşlerinden şikâyet eden yetmiş kadın Muhammed'in evine gelerek kocalarından şikâyet ettiler. Bu adamlar hayırlı adamlar olamazlar" dediğini rivayet etti.

7 - Hâkim: *Müstedrek*

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيه، أَنبَأَ بِشُرِّ بْنِ مُوسَى، ثنا الْحَمِيدِيُّ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ دَنِرَ النِّسَاءُ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ، فَأَذُنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَضْرِبُوهُنَّ. قَالَ: فَطَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعُونَ امْرَأَةً، كُلُّهُنَّ يَشْتَكِينَ أَرْوَاجَهُنَّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ أَوْلِيكُمْ خِيَارَكُمْ»⁹

Tercümesi: Fakih Ebû Bekir b. İshak > Bişr b. Musa > Humeydî > Sufyan > Ubeydullah b. Abdullah > İyas b. Abdullah b. Ebi Zubab Resûlullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Allah'ın kadın kullarını dövmezin. Bunun üzerine Hz. Ömer Resûlullah'a geldi ve Ya Resûlallah, kadınlar eşlerine karşı fazla cesurlaştılar dedi. Peygamber onların dövölmesine izin verdi. Onlar da eşlerini dövdüler. Fakat yetmiş kadın Resûlullah'ın eşlerine gelerek kocalarının kendilerini dövdüğünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlullah: "Yetmiş kadın Muhammed'in evine gelerek kocalarından şikâyet ediyorlar. Bu adamlar hayırlılarınız değildir" buyurdu.

3. Rivayetin İsnad Analizi

Tespit edebildiğimiz kadarıyla ele aldığımız rivayetin ilk geçtiği kaynak İmam Şâfiî'nin (ö. 204/820) *el-Ümm* adlı eseridir. Rivayet eşinin kocasına nuşûzu babında konuyla ilgili âyetin açıklamasında geçmektedir. Rivayet Sufyan İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas bin Abdullah b. Ebi Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atf edilmektedir.

Daha sonra Abdurrezâk'ın (ö. 211/826) *el-Musannef*'inde zikredilir. Rivayet Mamer, İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atfedilmektedir.

Daha sonra Humeydî'nin (ö. 219/834) *Musned* adlı eserinde zikredilir. Rivayet Sufyan, İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atf edilmektedir.

⁸ Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin (Beirut: Müessesetu'r-Risale, 1421/2001), 8: 263.

⁹ Hâkim en-Nisâbüri, *el-Mustedrek*, thk. Mustafa Abdulkadir Ata (Beirut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/2001), 2: 208.

Daha sonra Dârimî'nin (ö. 255/869) *Sünen* adlı eserinde zikredilir. Rivayet Sufyan, İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas bin Abdullah bin Ebî Zubâb aracılığıyla Resûlullah'a atf edilmektedir.

Daha sonra Ebû Dâvud'un (ö. 275/889) *Sünen* adlı eserinde zikredilir. Rivayet Sufyan, İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas bin Abdullah bin Ebî Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atfedilmektedir.

Daha sonra Nesâî'nin (ö. 303/915) *Sünen-î Kübra* adlı eserinde zikredilir. Rivayet Sufyan, İbn Şihâb, Abdullah bin Abdullah bin Ömer, İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atfedilmektedir.

Daha sonra Hâkim'in (ö. 405/1024) *el-Müstedrek* adlı eserinde zikredilir. Rivayet İshak Bişr b. Musa, Humeydî, Sufyan, İbn Şihâb, Abdullah b. Abdullah b. Ömer, İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb aracılığıyla Resûlullah'a atfedilmektedir. Rivayetin ravi zinciri şöyledir: Hz. Peygamber- İyas b. Abdillah b. Ebî Zübâb - Abdullah b. Abdullah b. Ömer - İbn Şihâb ez-Zührî - Sufyân b. 'Uyeyne. Rivayetin ravi değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir.

1- Sufyân b. 'Uyeyne b. Ebî İmrân Meymûn el-Hilâlî Ebû Muhammed el-Kûfî (107-198/725-813) Etbâu- tabiîn'dendir. Kûfe'de doğmuş, Mekke'de yaşayarak orada vefat etmiştir.¹⁰ İbn Şihâb ez-Zührî, Amr b. Dinâr, Ebû İshâk es-Sebiî, Ubeydullah b. Ebî Yezîd, Abdullah b. Dinâr'dan hadis rivayet etmiştir. el-A'meş, Süfyân es-Sevrî, Şû'be, eş-Şâfî, Ali b. el-Medîni, Yahya b. Maîn gibi birçok muhaddis Süfyân'dan hadis rivayet etmiştir.

Yahya b. Kattân ölmeden bir sene önce her şeyi karıştırdığını söylese de Zehebî bu görüşe katılmadığını ifade eder.¹¹ Sufyan b. Uyeyne babasının yönlendirmesiyle çok küçük yaşlarda hadis ilmi ile uğraşmıştır. Bazı kişiler tarafından çok hata yapmakla itham edilmiştir.¹² Hocası Zührî, Sufyan'ın zeki olduğunu fark edince kendisiyle özel olarak ilgilenmiştir. Sufyan hocasından birçok hadis nakletmiştir.¹³ İncelediğimiz bu rivayeti de hocasından tahrir etmiştir.

Ali b. el-Medîni "Zührî'den hadis rivayeti konusunda Süfyân'dan daha sağlam (mutkîn) olanı yoktur demiştir."¹⁴ Yahya b. Said el-Kattan: "Zührî'den hadis rivayeti konusunda bana göre Sufyan b. 'Uyeyne, Ma 'mer'den daha iyidir."¹⁵ Şafii "Malik ve Süfyân olmasaydı Hicaz ilmi yok olurdu."¹⁶ demiştir. Yahya b. Ma'in tarafından sika olarak ta 'dil edilmiştir.¹⁷

2- İbn Şihâb ez-Zührî: Ebû Bekir Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdillah b. Şihab b. Abdillah b. el-Haris b. el-Kureşi ez-Zührî el-Medenî (ö. 51-124) Enes b. Malik, Ebû Bekir b. Abdirrahman, Ubeydullah b. Abdillah, Cabir b. Abdillah'dan hadis rivayet etmiştir. Ma'mer b. Raşid, Musa b. Ukbe, Ebû Hanîfe gibi birçok âlim kendisinden hadis rivayet etmiştir. Hicaz ve Şam'ın önde gelen Tabiûnunun önemli âlimlerindedir.¹⁸ Ali b. el-Medîni "Sikaların ilim yeri Hicaz'da Amr b. Dinar ve Zührî, Basra'da

¹⁰ İbn Sa'd, Tabakât, thk. Zeyyad Muhammed Mansur (Medine: Mektebetu'l-Ulum, 1408), 1: 35.

¹¹ İbn Hacer el-Askalâni, Tehzîbü't-Tehzîb, thk. Şeyh Ali b. Mesûd (Beyrut: Darü'l-meârif, 1417/1996), 2: 361.

¹² Hayri Kırbaoğlu, Sunni Paradigmanın Oluşumunda Şafii'nin Rolü, 214.

¹³ İbrahim Hatipoğlu, "Sufyan b. Uyeyne", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 38: 29.

¹⁴ Hatîb el-Bâğdâdî, Târîhu Bağdâd (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 9: 177.

¹⁵ Hatîb el-Bâğdâdî, Târîhu Bağdâd, 9: 181

¹⁶ Hatîb el-Bâğdâdî, Târîhu Bağdâd, 9: 178

¹⁷ Hatîb el-Bâğdâdî, Târîhu Bağdâd, 9: 181

¹⁸ İbn Hacer el-Askalâni, Tehzîbü't-Tehzîb, 5: 266.

Katade ve Yahya b. Kesir, Kûfe'de Ebi İshak ve A'meş'demiştir. Sahihlerin büyük çoğunluğu bu altı kişiden tahrir edilmiştir.¹⁹Bazı rivayetleri mursel kabul edilmiştir.²⁰ Ehl-i Medine'nin hadislerini en iyi bilen, hadisleri usulüne uygun biçimde en doğru şekilde rivayet eden kişi olarak tanıtılan Zührî²¹ esahhu'l esanid olarak kabul edilir.²²İbn Sa'd babasından naklen "Resûlullah (sav) müstesna, İbn Şihab'ın topladığı ilmi toplayan bir kimse görmedim"²³ demiştir. İsmail b. Uveys dayısı Malik b. Enes'ten "Bu ilim dindir. Dinini kimden aldığımıza dikkat ediniz. Biz bu meselede Resûlullah (sav)şöyle buyurdu, diyen yetmiş çeşit insanla karşılaştık. Bunların hepsi de Beytu'l-Malı emanet edecek kadar güvenilir kimseler olmakla beraber bu sahanın adamı değillerdir. Fakat Zührî geldiği zaman, bu gencin kapısında (ondan ilim alabilmek için) izdiham ediyorduk." işittiğini söylemiştir.²⁴

- 3- Abdullah b. Abdullah b. Ömer** (ö. 55/693) Muhammed b. Ömer O'nun Hişam b. Abdulmelik'in hilafetinin başlarında Medine'de vefat ettiğini söylemiştir.²⁵ İbn Hibbân hicrî 55 yılında vefat ettiğini ve annesinin Safiyye bint Ebi Ubeyd b. Mes'ud b. Amr es-Sekafî olduğunu nakleder.²⁶ Ebû Hureyre, Esmâ bint Ebi Zeyd b. Hattâb, İyas b. Abdullah b. Ebi Zübâb kendisinden hadis rivayet etmiştir. Zührî, Muhammed b. Ebî Bekr; Muhammed b. Yahya b. Hibbân kendisinden hadis rivayet etmiştir. Yezid b. Harun, Abdullah b. Ömer'in en büyük oğlu olduğunu söyler. İbn Sa'd sika olduğunu ve az hadis rivayet ettiğini söyler.²⁷

İcî'ye göre Medineli, tabîi ve sika birisidir.²⁸ İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb ve İbn Hatim Medineli ve sika olduğunu ifade eder.²⁹

- 4- İyas b. Abdillâh b. Ebî Zübâb** Kaynaklar incelendiğinde rivayetinin İyas b. Abdillâh b. Ebî Zübâb tarafından Peygambere izafe edildiği görülür. İyas b. Abdillâh b. Ebî Zübâb hakkında rical kitaplarında fazla bir bilgi yer almamaktadır. Kendisinden sadece yukarıda tahririni verdiğimiz rivayet aktarılmakta ve sohbetinin olup olmadığı tartışılmaktadır. Rical kaynaklarında incelendiğinde, kendisinin sahabiliğinin ihtilafı olduğu görülmektedir. Buhârî *et-Tarihü'l-Kebîr* adlı eserinde onun sahabi olmadığını ifade eder ve kendisinden bu hadisi almaz.³⁰

Ahmed b. Hanbel de İyas b. Abdillâh b. Ebî Zübâb'ın sahabi olmadığı görüşüne katılır ve *Müsned* adlı eserinde kendisinden hadis tahrir etmez.³¹

Ebû Zur'a ve Ebû Hatim ise sahabi olduğunu söylemiştir.³²

¹⁹ Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Tezkiratu'l-Huffaz* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 1: 84.

²⁰ Halit Özkan, "Zührî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988) 46: 545.

²¹ Özkan, "Zührî", 546.

²² Hâkim en-Nisâbü'rî, *Ma'rifetü'l ulümi'l-Hadîs*, thk. Ahmed b. Fâris es-Selvî (Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 1431), 236.

²³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1: 167.

²⁴ Ebû Abdullah Şemseddin ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Abdusselam Tedmûri (Beyrut: Daru'l-Kitap, 2. Baskı, 1997), 8: 236.

²⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 201.

²⁶ HibbânMuhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sikat* (Haydarâbâd: Dairetu'l-Meârif, 1973) 5: 7

²⁷ İbn Sa'd, *Tabakât* 5: 202.

²⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 3: 176.

²⁹ İbn Ebî Hâtim, *Ebû Muhammed 'Abdurrahman er-Râzî, Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dil* (Haydarâbâd: Dairetu'l-Meârif, 1952, 1. Baskı), 5: 90.

³⁰ Buhârî, *Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, Tarihü'l-Kebîr* (Daru'l-Mearif, Haydarabat, ts), 1: 440.

³¹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 1: 304.

³² Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *Meşahiru Ulema el-Emsâr*, thk. Merzûk Ali İbrahim (b.y.: y.y., 1991), 206.

İbn Hibbân ise *Kitabu's-Sikât* adlı eserinin bir yerinde Ebî Zûbab'ın sahâbi olduğunu söylerken³³, kitabın başka bir cildinde Ebî Zûbab'ın sahâbi olduğunun söylendiğini ama bu görüşe kendisinin katılmadığını söyler.³⁴ Bütün bu açıklamalar ışığında O'nun sahâbi olup olmadığı ihtilâflı olduğu görülmektedir.

Görüldüğü gibi rivayet bütün varyantlarında İyas b. Abdullah aracılığıyla haber-i vahid olarak aktarılmaktadır. Hâlbuki yukarıdaki metinlerde görüldüğü gibi eşlerinden dayak yiyerek Peygamberimize ziyarete gelen bayanların sayısı rivayetin bazı varyantlarında birçok kadın veya yetmiş kadın olarak geçmektedir. Bu kadar önemli bir rivayeti neden başka bir sahâbinin aktarmadığı rivayetin problemliliği ile ilgili şüphe uyandırmaktadır. Hanefî âlimler bu tür rivayetleri umumu'l-belvaya aykırı olduğu için kabul etmemişlerdir.³⁵ Zira Gadirhum rivayetinin hadisçiler tarafından reddediliş sebebi de rivayetin haberi vahid olması ve umumu'l-belvaya aykırı olmasından kaynaklanmaktadır.³⁶

Rivayeti aktaran İyas b. Abdillâh'ın sahâbi olup olmadığı tartışmalı olduğu için bu rivayetin mürsel bir rivayet olması söz konusudur. Ayrıca İyas b. Abdillâh'ın bu rivayeti Abdillâh b. Ömer'den değil de oğlundan rivayet etmesi İyas'ın sahâbi olmadığı konusundaki şüpheleri güçlendirmektedir. Buhârî'nin ravi değerlendirmede *Tarih'ul-Kebîr* adlı eseriyle otorite kazanmış³⁷ olduğu düşünülürse bu şüphenin fazlalaşma ihtimali daha da artmaktadır.³⁸ Zaten Buhârî rivayete *Sahîh*'inde yer vermez. Aslında Buhârî Kadınların dövülmesinin çirkinliği ve Gayrı müberrah (incitmeyecek kadar) şekilde dövülmesi adlı bab başlığı altında şu rivayeti zikreder: Abdillâh b. Zem'an'ın rivayet ettiğine göre Hiz. Peygamber şöyle demiştir: "Siz eşlerinizi köle döver gibi dövmekten hiç utanmıyor musunuz? Gündüz dövüp gece birlikte oluyorsunuz öyle mi?"³⁹

İbn Hacer incelediğimiz rivayetin Ummu Kulsum bint Ebî Bekir'den mürsel bir şahidi olduğunu söyler. Bu rivayetin isnadını şu şekilde verir:

قُلْتُ: وَلَهُ شَاهِدٌ مُرْسَلٌ، رَجَالُهُ ثَقَاتٌ، أَخْرَجَهُ إِسْحَاقُ فِي مُسْنَدِهِ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ حَمِيدِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ أُمِّ كَلْثُومِ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ عَنْ ضَرْبِ النِّسَاءِ، فَشَكِينٌ فَأَذَنَ فَيَضْرِبُهُنَّ لَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ لَقَدْ طَافَ بَالِ مُحَمَّدٍ اللَّيْلَةَ سَبْعُونَ أَمْرًا كَلْهَنٍ قَدْ ضَرَبْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ مَا أَحَبُّ أَنْ أَرَى الرَّجُلَ ثَائِرًا غَضَبَهُ فَرِيصَ رِقْبَتِهِ عَلَيَّ مَرِيئَةً يَقْتُلُهَا

40

Bu rivayetin ravilerinin değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir:

- 1- **Ummu Kulsum bint Ebî Bekir:** Hiz. Ebû Bekir'in kızıdır. Annesi Habibe bint Hârice b. Ebû Zuheyr'dir.⁴¹ Hiz. Ebû Bekir vefat ettiğinde (13/634) annesi Ona hamileydi.⁴²

³³ İbn Hibbân, *Kitâb es-Sikât* (Müessesetu Kutubu's-Sekafe, 1. Baskı, 1978), 3: 12

³⁴ İbn Hibbân, *Kitâes-Sikât*, 4: 34.

³⁵ "Umumu'l-Belvâ: Kaçınılması zor veya imkânsız durum. Çoğunluğun dışında kalmayacak şeyler." Bk. Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2013), 587.

³⁶ İsmail Hakkı Ünal, İmam Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Metodu (Ankara: DİB Yayınları, 1994), 171-172; Hayri Kırbasoğlu, *Alternatif Hadis Metodolojisi* (Ankara Kitâbiyat Yayınları, 2002), 222-225.

³⁷ Kâmil Çakın, "Buhârî'nin Otoritesini Kazanma Süreci", *İslami Araştırmalar Dergisi* 10/1-2-3: 101.

³⁸ "Mürsel rivayet: Tabiinin Sahâbeyi atlayarak rivayet ettiği hadis". Bk. Selahattin Polat, *Mürsel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri* (Ankara: TDV Yayınları, 1985), 51.

³⁹ Buhârî, "Nikâh", 93.

⁴⁰ İbn Hacer el-Askalânî, "İthafu'l-Mehra fi Feâidi 'l-Mubtekıra" (Medine, 1994) 2: 443 Bk. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (Daru'l-Marife, Beyrut: 1379) 9: 303; İshak b.â, "el-Musned", (Daru'l- Te'sıl, 2016, Kahire), 2: 371.

⁴¹ İbn Sa'd, *Tabakatu'l-Kubra*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata (Beyrut: Daru'l- KütübiKütübi'l İlmîyye, 1990), 8: 337.

⁴² Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Beşşâr Avvâd (Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1. Baskı, 1980), 2: 449.

Babasının ölümünden sonra doğmuştur.⁴³ Oğlu İbrahim. Abdurrahman, Cabir b. Abdullah el-Ensari, Talha b. Yahya b. Talha, Muğire b. Hakîm el-San'ganî, Cubeyr b. Habib, Lut b. Yahy kendisinden hadis rivayet etmiştir.⁴⁴ Rivayet ettiği hadisler Buhârî, Muslim, Nesâî ve İbn Mâce'de yer almaktadır.⁴⁵ Kendisi cömert birisidir.⁴⁶ Ümmü Külsûm'un ölüm tarihi ve yeri Hakkında bilgi bulunmamakla birlikte Hz. Âişe'nin vefatından (ö. 58/678) sonra Medine'de öldüğü kabul edilmektedir.⁴⁷

2- Humejd b. Nafi' (ö. 117/735): Eflah b. Humejd b. Nafi'. İbn Ömer, Humejd b. Eflah,⁴⁸ Kasım b. Mutemed, Ebû Nuaym ve Abdullah b. Mesleme'den⁴⁹ rivayette bulunmuştur. Kendisinden Buhârî rivayet etmiştir.⁵⁰ İbn Sa'd sika bir ravi olduğunu ifade etmiştir.⁵¹ Ahmed b. Hanbel iki munker hadis rivayet ettiğini söylemiştir. La be'se bih olarak niteleyenlerde olmuştur.⁵²

3- Cerir b. Abdullah: Hicrî 107 senesinde Kûfe'de doğmuş ve burada yetişmiştir. Daha sonra Rey şehrine gitmiş ve oraya yerleşmiştir ve orada vefat etmiştir.⁵³ Amere b. Ka'kâ', Sehl, Hişam b. Urve, A'meş, Muğire, Huseyin b. Ubeydullah ve Mansur, Abdulmelik b. Umeyr ve Hişam b. Hasen'den rivayette bulunmuştur.⁵⁴ Buhârî ve Muslim kendisinden hadis tahric etmiştir.⁵⁵ Sika ve saduk bir ravi olduğu ifade edilmiştir.⁵⁶

4- Yahyâ b. Saîd el-Kâttân: Hicrî 120 senesinde doğmuştur.⁵⁷ Tebe-i tabiindedir. Yahya b. Said el-Ensari, Hammad b. Ebi Sufyân, İbn Aclan, Seyf b. Süleyman, İbn Cureyc, Said b. Arube, Sevrî, İbn Uyeyne Malik ve Şu'be'den hadis dinledi. Kendisinden Sevrî, İbn Uyeyne, İbn Mende, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medenî, İshak b. Râheveyh, Ebû Ubeyd, Kasım b. Sellâm, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe rivayet etti.⁵⁸ O, mutkin, sika ve hafız biridir.⁵⁹ Hicrî 192 yılında vefat etti.⁶⁰

Görüldüğü gibi incelediğimiz rivayet mursel olarak değerlendirilebilir. Mursel rivayetleri kabul edenlerin delillerini değerlendiren Selahattin Polat senetteki inkıta sebebiyle mursel hadisin Peygamberin ağzından çıkıp çıkmadığının şüpheli olduğunu, zayıf hadisler için geçerli olan durumun mursel hadis için de geçerli olması gerektiğini ifade eder.⁶¹ Murseli delil olarak kabul etmeyenler arasında Şafiilerin cumhurunun olması dikkat edilmesi gereken diğer bir konudur. Çünkü rivayetin ilk geçtiği kaynak yukarıda da zikredildiği gibi Şafi'inin *el-Umm* adlı eseridir.

⁴³ İbn Hacer el-Askalânî, İsbabe, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud - Ali Muhammed Muavvid (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415), 5: 126.

⁴⁴ İbn Hacer el-Askalânî, Tehzîbü't-Tehzîb, 6: 575.

⁴⁵ Mizzi, Tehzîbü'l-Kemâl, thk. Beşşar Avvad (Beyrut: Muessesetu'r-Risale, 1980), 35: 381.

⁴⁶ İbn Kuteybe, Meâ'rîf, thk. Servet Ukaşe (Kahire:Heyetu'l-Mısriyye, 1992) 233.

⁴⁷ Uyar Gülgün, "Ümmü Külsûm bint Ebû Bekir", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42: 324.

⁴⁸ İbn Sa'd, Tabakat, 5: 233.

⁴⁹ İbn Ebi Hâtim er-Râzî, Cerh ve't-Ta'dil, 2: 323.

⁵⁰ Ebü'l-Velid Süleyman b. Halef el-Bâcî, et-Ta'dil ve-t-Tecrih li men Harrece anhu'l-Buhârî, thk. Ebû Lubaba Huseyin (Riyad: Daru'l-Liva, 1986), 1: 410.

⁵¹ İbn Sa'd, Tabakat, 1: 229.

⁵² İbn Ebi Hatim er-Râzî, Cerh ve't-Ta'dil, 2: 324, İbn Hacer el-Askalânî, Tehzîbü't-Tehzîb, 3: 50

⁵³ İbn Sa'd, Tabakat, 7:267, İbn Hibban, es-Sikat, 6.145.

⁵⁴ İbn Sa'd, Tabakat, 7: 267.

⁵⁵ Ebû Bekir İbn Mencuveyh. M. Ricalu Sahihu Muslim (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1407), 1: 116-117.

⁵⁶ Zehebî, Mizanu İ'tidal, 1: 395. İbn Hibban, Tarihu's-Sikât, 1: 96.

⁵⁷ Ebû Zekeriyya Muhyiddin Yahya b. Şeref en-Nevevî, Tehzîbü'l-Esma ve'l-Lugat (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye,ts.), 2: 155.

⁵⁸ Nevevî, Tehzîbü'l-Esma ve'l-Lugat, 2: 154.

⁵⁹ Ebü'l-Hasan el-Kuşeyrî Muslim b. Haccac, el-Kuna ve'l-Esma (Medine: Camiatu'l-İslamiyye, 1984), 38; İbn Ebi Hatim er-Râzî, Cerh ve't-Ta'dil, 1: 249.

⁶⁰ Celaluddin Abdurrahman Suyûtî, Tabakatu'l-Huffâz (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403), 131.

⁶¹ Polat, Mursel Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri, 109.

Rivayetin lafızları incelendiğinde de lafız farklılıkları görülmektedir. Rivayetin bazı versiyonlarında **جاء عمر** (Humeydî, Dârimî, Ebû Dâvud, Nesâî) lafzı kullanılırken bazı versiyonlarında ise **قال عمر** ifadesi kullanılmıştır. Bazı rivayetlerde **وَسَاءَتْ أَخْلَافُهُنَّ عَلَىٰ أَرْوَاجِهِنَّ** (Musannef) geçerken, diğer varyantlarda bu kelime yer almamaktadır. Bu durum rivayete bu kelimenin idrac edildiğini göstermektedir. Yine **رخص** kelimesi (Dârimî'nin *es-Sunne*) de kullanılırken rivayetin bazı varyantlarda bu kelime yerine **أذن** (Humeydî'nin Musned) kelimesi kullanılmıştır. Aynı şekilde bazı rivayetlerde **وَلَا تَجْدُونَ أَوْلَئِكَ** (Abdurrezzak'ın musannefî) yerine bazı varyantlarda **ليس** 'nin kullanıldığı görülmektedir. İbn Abbas'ın vurmanın Gayri muberrah şeklinde olması, herhangi bir yerinin kırılmaması ve yara açılmayacak şekilde olması ile ilgili bir açıklaması da vardır.⁶² Rivayetler arasındaki bu tür kelime farklılıklarının olması rivayetin mana olarak rivayet edildiği ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır. Bu söylediklerimiz aşağıdaki tabloda daha net görülmektedir:

⁶² Siddık Hasan Han, Ebü't-Tayyib Muhammed Siddık Bahadır Han b. Ali el-Kannevcî, Husnu'l-Usve, thk. Muhammed Mustafa Said el-Hın - Muhyiddin Musto (Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1981), 89.

Kaynaklar	1. Metin parçası	2. Metin parçası	3. Metin parçası	4. Metin parçası	5. Metin parçası	6. Metin Parçası
Şâfiî	قال فاتاه عمر بن الخطاب - رضي الله عنه -	فقال يا رسول الله ذنير النساء على أزواجهن	فأذن في ضربهن	فأطاف بال محمد - عليه الصلاة والسلام - نساء كثير كلهن يشكنين أزواجهن	فقال النبي - صلى الله عليه وسلم - لقد أطاف الليلة بال محمد نساء كثير أو قال سبعون امرأة كلهن يشكنين أزواجهن	فلا تجدون أولئك خياركم
Abdurrezzâk	قال: فذير النساء، وساعت أخلاقهن على أزواجهن	فقال عمر: يا رسول الله، ذنير النساء، وساعت أخلاقهن على أزواجهن منذ نهيت عن ضربهن	فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «فأضربوهن فضرِب الناس نساء هم تلك الليلة»	فأتى نساء كثير يشكنين الضرب	فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم حين أصبح: «لقد طاف بال محمد الليلة سبعون امرأة، كلهن يشكنين الضرب	وأيم الله لا تجدون أولئك خياركم
Humeydî	قال: فجاء عمر	، فقال: يا رسول الله قد ذنير النساء على أزواجهن منذ نهيت عن ضربهن	فأذن لهم، فضرِبوا	فأطاف بال محمد نساء كثير	فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «لقد أطاف الليلة بال محمد سبعون امرأة كلهن تشكني زوجها	ولا تجدون أولئك خياركم
Dârimî	فجاء عمر بن الخطاب إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم	فقال: قد ذنير النساء على أزواجهن	، فرخص لهم في ضربهن	، فأطاف بال رسول الله صلى الله عليه وسلم نساء كثير يشكنون أزواجهن	فقال النبي صلى الله عليه وسلم: [ص:1425] طاف بال محمد نساء كثير، يشكنون أزواجهن	ليس أولئك بخياركم
Ebû Dâvud	فجاء عمر إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم	فقال: ذنير النساء على أزواجهن	، فرخص في ضربهن	✓	✓	✓
Nesâi	X	فقال: «قد ذنير النساء على أزواجهن	فأذن لهم فضرِبوهن	فأطاف بال رسول الله صلى الله عليه وسلم نساء كثير	«فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «لقد طاف بال محمد صلى الله عليه وسلم الليلة سبعون امرأة كلهن يشكنين أزواجهن	ولا تجدون أولئك خياركم
Hâkim	فجاء عمر إلى النبي صلى الله عليه وسلم	فقال: يا رسول الله، قد ذنير النساء على أزواجهن	فأذن رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يضربوهن	قال: فأطاف بال محمد صلى الله عليه وسلم سبعون امرأة، كلهن يشكنين أزواجهن	X	فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «ليس أولئك خياركم»

Tablo1: Metin Parçacıklarının rivayet metnine göre farlılıkları

✓ : İlgili kısmın bir üstteki kaynakla aynı olduğunu belirtir.

X: İlgili kısmın bu kaynakta yer almadığını belirtir.

4. Rivayetin Metin Olarak Analizi

Bir rivayetin Hz. Peygamber'e ait olup olmadığını değerlendirme kriterlerinden birisi de metnin incelenmesidir. Yani çeşitli kriterler ışığında, bir metnin sahih olup olmadığını tespit etmeye çalışmaktır.⁶³

Değerlendirmesini yaptığımız rivayet, tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk olarak Şâfiî'nin *el-Üm* adlı eserinde Nisa 4/34. âyetin tefsirinde kullanılmaktadır.⁶⁴ Âyet şöyledir:

لِرِجَالٍ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِنُفُسِ
بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْتُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ
اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا

“Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır. Çünkü Allah, insanların kimini kimisinden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta) dırlar. İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da “gayb”ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah, çok yücedir, çok büyüktür (en-Nisa 4/34).⁶⁵

Günümüz Müslümanlarının da gündeminde olan bu âyet tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Âyet-i Kerime'yi açıklarken Şâfiî bu rivayeti kadınların nuşûzu başlığı altında değerlendirir. Şâfiî'ye göre âyeti kerime kadının naşiz olmasından korkulduğunda O'na nasihat edilmesini, kadın nuşûz halinden vazgeçerse başka bir şey yapılmamalıdır. Kadın nuşuz halinden vazgeçmezse üç günden fazla olmamak şartıyla yataklar ayrılmalıdır. Bu yöntemde olmazsa canını acıtmayacak şekilde dövmenin mübah olduğunu ifade eder. Şâfiî dövmenin farz olmadığını ve bunun *أَذْنٌ بِصَرْبِهِنَّ صَرْبًا غَيْرَ مُبْرَحٍ*⁶⁶ olması gerektiğini da özellikle vurgulamaktadır.⁶⁷ Daha sonraki Ebû Dâvud'un Sünen adlı eserine yapılan şerh çalışmalarında Şâfiî'nin bu yorumu aynı şekilde devam etmektedir. Erkeğin eşine nuşuz durumunda vurmasının mübah olduğu karısının eziyet ve sıkıntısına dayanmanın daha hayırlı olduğu ifade edilmektedir.⁶⁸

Genel anlamda bu âyette tartışılan nuşûz ve darb kelimeleri bizim incelediğimiz rivayetle yakından ilgilidir.

İbn Abbas, nuşûz, bir kadının kocasının haklarına saygı göstermemesi ve ona itaat etmemesi anlamına gelir; derken diğer müfessirler de kadının kocasına karşı kibirlenmesi, dikleşmesi,

⁶³ Enbiya Yıldırım, *Hadiste Metin Tenkidi* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2014), 37.

⁶⁴ Şâfiî, *el-Ümm*, 5: 120.

⁶⁵ Kur'an-ı Kerim Meali, trc. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 83.

⁶⁶ Şâfiî *el-Üm*, 5: 120.

⁶⁷ Şâfiî, *el-Üm*, 5: 207.

⁶⁸ Halil Ahmed es-Sehârenfurî, *Bezlül-Mechud*, thk. Zekerriyya Yahya el-Kandehlevî (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1346), 9: 190; Ebû Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak Âzimâbâdî, *Avnü'l-Ma'bud*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: Mektebetü'l-Selefiyye, 1968), 6: 185.

sesini yükseltmesi, sözlerine ve isteklerine cevap vermemesi, ondan nefret etmesi... gibi manalar vermiştir.⁶⁹

"Nşz" fiilinden Nuşûz katı ve kaba davranmak; bir yerde yukarı çıkıp oturmak: bir yerde otururken, aniden ayağa kalkmak anlamında kullanılır. "Size: "Kalkın!" denildiğinde hemen yerinizden kalkın..." (el-Mücadele 58/11) âyetinde bu manada kullanılmıştır.

Bu âyette geçen nuşûz kelimesi, neşz ya da nuşz, birini kaldırıp yere vurmak, yere çarpmak, yerli yerince yerleştirmek demektir: "Kemiklere, onu nasıl kaldırıp iskeleti kurduğumuza ve et gıyirdiğimize bak! (el-Bakara 2/259) âyetinde bu anlamda kullanılmıştır.

Nuşûz: kadının kocasına, kocanın karısına dikleşmesi, kötü muamelede bulunması, uyumsuzluk göstermesi anlamına gelir. Bilhassa kadının, kocasına karşı ayaklanması, dikleşmesi, karşı gelmesi, kızdırması; itaatten çıkması, tanımaması; sevmemesi, hoşlanmaması, buğz/nefret ve düşmanlık edip isyan etmesi: kocanın da karısına cevr ve cefa etmesi, haklarını gözetmemesi, sevmemesi, dövmesi demektir. "Bir kadın, kocasının nüşuzundan veya yüz çevirmesinden endişe ederse..." (en-Nisa 4/121) âyetinde olduğu gibi.

en-Nisa 4/34. âyetinde geçen *وَاضْرِبُوهُنَّ* kelimesi genel anlamda dövmek olarak yorumlanmıştır⁷⁰. Yalnız dövmenin Şafi'inin de belirttiği gibi kadına acı vermeyecek şekilde olması gerektiği ifade edilmiştir.⁷¹ Kadının kötü ahlakına sabretmenin daha iyi olduğu da ifade edilmiştir.⁷²

Günümüzde darebe fiilinin farklı anlamlarda kullanılabileceğini ifade edenler ilgili ayette bu kelimeyi terbiye⁷³, salıverme⁷⁴, evden uzaklaştırmak⁷⁵ anlamına gelecek şekilde tercüme etmişlerdir.⁷⁶

Çağdaş dönemde yaşayan Tunuslu âlim İbn Âşûr'a (1879-1973) göre Kur'an'ın nazil olduğu dönemde dövme, örf ve adet olarak kötü görülmediği için, o topluma göre verilmiş tarihi bir hüküm arz etmektedir. Bu anlamda kocanın karısını dövebilmesi için o toplumda dövme işinin anormal ve aşağılayıcı olmaması gerektiğini ifade eder.⁷⁷

Talibî'ye göre bütün bunlar Uhud Savaşı zamanında yaşanmıştır. İslam o zaman kökünden yok olma tehdidi altındaydı. Bütün bunlar çevrenin mutlak bir eşitleme için uygun olmadığını göstermektedir.⁷⁸ Ona göre: "Şari'in gayesini idrak amacıyla ictihad yapmak lazımdır. Eşin dövülerek te'dip edilmesi izni keraheten bir mübahlıktır. "Sizin iyi olanlarınız dövmez." hadisinin gereğini yapmak ise kendisini sağlayan özel şartlarda daha hayırlıdır. Biz bütün bunlardan

⁶⁹ İbn Cerir Taberî, Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kurân, thk. Mahmud Muhammed Şakir (Mısır: Daru'l-Mearif, ts.), 8: 299-301.

⁷⁰ Taberî, Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kurân, 8: 311-313; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, Tefsir-i Mâtürîdî (Beyrut: y.y., ts.), 3: 162

⁷¹ Taberî, Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kurân, 8: 311-313.

⁷² Ebû Süleymân el-Hattâbî, Meâlimu's-Sunne, thk. Muhammed Subhi b. Hasen Hallak (Riyad: Mektebetu'l-Mearif, 2010) 3: 57.

⁷³ Hasan Elik - Muhammed, Coşkun, Kur'an Tefsiri (İFAV Yayınları, 2016), 149.

⁷⁴ Tuncer Namli, Kur'an Aydınlığı (Ankara: Fecr Yayınları, 2015), 951.

⁷⁵ Aynur Eryiğit, Bader, Kutsal kitaplar açısından kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık, Düşün yy.2018, s.178-179.

⁷⁶ Bk. Ömer Özsoy, Çağdaş Kur'an(lar)Üretimi üzerine –Karı Dövme Olgusu Bağlamında 4.Nisa, 34 Örneği", İslamiyat 7 (2002): 116-120.

⁷⁷ İbn Âşûr, Tâhir, et-Tahrir ve't-Tenvir, 3: 39.

⁷⁸ Muhammed et-Talibî, Ümmetu'l-Vasat (Tunus: Daru Saras li'n-neşr, ts.), 118-121 akt. Ali Muhammed Esad, "İslam Geleneğinde Makâsîd Düşüncesi ve Makâsîd Merkezli Tefsir", KURAMER Yayınları, 231.

Şari'in yani Allah'ın gayesinin şartların ortadan kalkmasıyla bu fiili ortadan kaldırmayı gerektirdiği sonucunu çıkarıyoruz.”⁷⁹

Rivayeti Hz. Peygamber'in fiili sünnetine arz ettiğimizde Hz. Peygamber'in hayatında hiç bir kadın veya çocuğa vurduğuna dair bir veriye ulaşabilmiş değiliz. Bunun tam tersine Hz. Peygamber'in hiçbir kadını ve çocuğu dövmediği Hz. Âişe tarafından ifade edilmektedir.⁸⁰

Hz. Peygamber Hz. Âişe ile ilgili İfk hadisesinde bile eşine karşı şiddet uygulamadığı herkesin malumudur. Ayrıca eşleriyle aralarında problem olduğunda kesinlikle eşlerini dövmediği konusundaki tavırları ile incelediğimiz bu rivayet çelişik bir durum arz etmektedir. “Neden Peygamber eşleriyle aralarındaki problemi halletmek için dayağı kullanmadı da sahabeye bunu tavsiye etti”, gibi bir soruyla karşı karşıya kalabiliriz.” Bu anlamda “Hz. Peygamberle eşleri arasında, bir ay boyunca uzaklaşma sebebi olacak kadar tartışmalar yaşanmış, fakat o hiçbir şiddete başvurmamıştır. Demek ki Hz. Peygamber, âyetten böyle bir teşvik ya da izin anlamı çıkarmamıştır. Nitekim âyette Allah'ın gücüne yapılan vurgu, kadınlara karşı güç kullanan erkekler için bir uyarı olup “Sizler kadınlardan güçlüyseniz, unutmayın ki Allah hepinizden güçlüdür, eğer onlara haksızlık ederseniz, Allah onların lehine ve sizin aleyhinize olmak üzere adaleti sağlar, sizden onların intikamını alır.” şeklindedir. Nitekim İbn Âşûr da yetkili makamların, karısını döven erkeklere ceza uygulayabileceğini ifade etmiştir.”⁸¹ Nisa sûresinin 34. âyetini öne sürerek İslam dininin kadına karşı şiddeti onayladığını savunanlar bir yanlıgı içerisinde dirler. Bu yanlıgı, o günkü toplumsal yapıda, aile içinde, eşler ve çocuklar da dâhil olmak üzere her şeyin sahibi ve sorumlusu durumunda olan kocaların, eşlerden kaynaklanan bir huzursuzluk durumunda bütün seçenekleri bitirdikten sonra, son çare olarak onları te'dib etmelerini Allah'ın, mutlaka yerine getirilmesi gereken bir emri olarak algılayıp yorumlamaktır. Bu son çarenin, kadının erkek tarafından boşanıp dışarı atılmasını önlemek için, o günkü toplum ve aile yapısıyla bir çözüm olduğu, ilgili âyetin devamında yer alan, “eğer itaat ederlerse onların aleyhine başka bir yol aramayın” cümlesinden anlaşılmaktadır.⁸²

Yukarıda zikrettiğimiz rivayetler okunduğunda Hz. Peygamber'in dövmeğe izin verdiği ama buna karşılık kendisinin dövmediği ve dövülmesini yasaklayan rivayetlerin olduğu görülmektedir. Bu da Hz. Peygamber'in sözlerinin birbiriyle çeliştiği sonucunu ortaya çıkarabilir. Bir insanın sözleri ve fiilleri birbirine zıt olan iki hüküm içermeyeceğine göre bu rivayetlerin nasıl anlaşılması gerekir?

Hz. Peygamber'in dövmeğe izin verdiği ifade edilen rivayetlerden de anlaşılacağı üzere “eşin karısını dövmesi” rivayetinin normal durumlarda eşler arasında uygulanacak bir yöntem olmadığı açıktır. Çünkü İslam'a göre evliliğin temeli sevgi üzerine bina edilir (er-Rum 30/21). Evliliklerde eşler arasındaki iletişim her zaman tozpembe yani sorunsuz bir şekilde gitmemektedir. Birçok konuda eşler arasında sıkıntı ve problem yaşanabilmektedir. Hz. Peygamber döneminde de eşler arasında sıkıntıların yaşandığı ve sorunların Peygambere yansıtıldığını görebiliyoruz. İncelediğimiz rivayette eşler arası çıkan problem sonrası kadınların eşlerine karşı nuşûz halinde olduğu ifade edilmektedir. Ancak bu rivayet birçok kapalı noktayı da ihtiva etmektedir. Çünkü neden bu kadar çok bayan bir anda kocasından şikâyet etti? Kadınların ahlaki durumları neden birdenbire bu kadar kötüleşti? Rivayet o kadar kapalı ki genel anlamda kadınların ahlak-

⁷⁹ Talibî, Ümmetu'l-Vasat, 232.

⁸⁰ Ebû Dâvud, “Edeb”, 4785.

⁸¹ Hasan Elik- Muhammed Coşkun, Kur'an Tefsiri, 249.

⁸² İ. Hakkı Ünal, 40 Hadis Yorum (Ankara: DİB Yayınları, 2015), 203.

larının kötüleştiği ifade ediliyor. Tek ifadeyle bu şerhlerde olayın geçtiği zaman veya dönemde ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamadık.⁸³ Medine döneminde olması muhtemeldir. Çünkü Hz. Ömer Medine'de kadınlarla ilgili Peygamberin biyografisine aykırılık taşıyan ifadeler de geçmektedir. Hz. Ömer'in Medine'ye geldiklerinde kadınlara söz geçiremediklerini ifade eden sözleri⁸⁴ bu ihtimali güçlendirmektedir. Birçok rivayette Hz. Peygamber kendisine gelen yanlış bir tutumla ilgili öncelikle kişinin neden bunu yaptığını öğrendiği daha sonra probleme çözüm yolu sunduğu ifade edilir.⁸⁵ Örneğin; “Bir gün Ensar'dan (Medineli Müslümanlardan) birisinin bahçesindeki hurma ağaçlarını taşıyan Rafi b. Amr'ı bahçe sahibi yakalayarak Hz. Peygamber'e getirdi. Peygamber Rafi'ye neden ağaçları taşıdığını sordu. Rafi aç olduğunu söyleyince, bir daha acıkınca ağaçları taşıma, altına düşenleri al, ye!”⁸⁶ buyurdu. Çocuğa ceza vermeden onu dinlemesi ve probleme çözüm üretmesi söz konusuysen, bu olayda kadınların ahlaklarının kötüleşmesinden başka bir açıklama olmaması, sorulması gereken problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Neden bu kadar çok kişi bir anda eşlerini dövme gereği hissetti ve aynı dönemde dayak yediler ve yine Hz. Peygamber'e gelip şikâyet ettiler? Eşler bu anlamda üzerlerine düşen sorumlukları yerine getirdikten⁸⁷ sonra aralarında çıkan problemlerin çözülmesi muhtemeldir. Kadın bu görevi yerine getirmiyor ve bunu sürekli yapıyorsa eşler arasında tartışmalar çıkabilmektedir. Evlilik ve eşler arası ilişkiler büyük bir özeni gerektirmektedir. Abdullah b. Ömer'den gelen bir rivayette “Biz Peygamber zamanında hakkımızda bir vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlara ağır söz söylemekten, haklarını çiğnemekten ve onlara sert davranmaktan sakınırdık. Fakat Hz. Peygamber vefat edince biz de onlara çok söz söyledik ve onlara karşı kusurumuz arttı.”⁸⁸

İncelediğimiz rivayet eşlerin şiddetli geçimsizlik yaşadığı dönemlerde aileyi kurtarmak için uygulanacak yöntem olarak zikredilmektedir. Buradaki maksat aileyi korumak adına yapılacak yöntem ve tekniklerdir. Allah ve Hz. Peygamber'in istediği mutlu ve huzurlu bir yuvayı tesis etmek için farklı yöntemlerin kullanılması daha uygun olabilir.⁸⁹ “Aile fertlerine yeni bir nesil yetiştirebilme ve ilişkilerinde çıkan problemleri çözebilmenin doğru yollarının öğretilmesi gereklidir. Özellikle de kızların şiddetten hoşlanmayan, şiddeti kötü gören bir bakış açısına sahip bir şekilde yetiştirilmesi lazımdır... Çözüm yetişen neslin doğru ve düzgün bir şekilde eğitilme-

⁸³ Azîmâbadî, Hz. Peygamber'in önce dayağa izin vermediğini muhtemelen âyet-i kerime indikten sonra Peygamberin gayri muberrah bir şekilde dövülmesine izin verdiğini ifade eder. Fakat kadınların kötü ahlaklarına tahammül edip sabretmenin ve dövmeyle terk etmenin daha iyi ve güzel olduğunu belirtir. Azîmâbadî, Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk b. Emir Ali ed-Dünya, Avnu'l-mabud, thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: Mektebetu's-Selefiye, t.y.) 6: 184-185. Hattâbî rivayetle alakalı herhangi bir bilgi vermemesine rağmen rivayetin fikhî hükmünü vererek şöyle söyler: Nikahın sorumluluklarıyla ilgili bir problem olursa kadına vurmak mubahtır. Yalnız bu gayri muberrah bir şekilde olmalıdır. Yalnız kadının kötü ahlakından kaynaklanan eziyetlere katlanmanın daha iyi olduğunu düşünenlerin olduğunu da söyler. Ebû Süleyman el-Hattâbî, Meâlimu's-Sunen thk. Muhammed Subhi b. Hasen Hallak (Riyad: Mektebetu'l-Mearif, 2010), 3: 57. es-Sehârenfûrî'de rivayette geçen vurmanın gayri muberrah olmasını ama kadının kötü ahlakına sabretmenin daha iyi olduğunu söyler. Halil Ahmet b. Mecid es-Sehârenfûrî, Bezu'l-Mechud, thk. Muhammed Zekeriyâ b. Yahya el-Kandehlevî (Beyrut: Mektebetu'l-İlmiyye, ts.) 9: 189.

⁸⁴ Buhârî, “Mezâlim”, 2468.

⁸⁵ Mustafa Öztoprak, “Bireysel ve Toplumsal meselelerde Hz. Peygamberin Problem Çözme Yöntemleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 37 (2014): 231-275.

⁸⁶ İbn Mâce, “Ticaret”, 67.

⁸⁷ Nuri Kahveci, İslam'a Göre Aile Bireylerinin Sorumlulukları (İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2017).

⁸⁸ Buhârî, “Nikâh”, 81; İbn Mâce, “Cenaiz”, 65.

⁸⁹ İsmail Hakkı Ünal, “Kadına Karşı Muamelede Nebevi Tavır”, 227.

sinde saklıdır. Zira Hz. Peygamber'in "sizin iyileriniz asla dövmecektir" hadisi ancak bu eğitime uygulanabilir.⁹⁰

Öyle ki rivayetin sonunda döven erkeklerin hayırlı erkekler olamayacağı da ifade edilmektedir. Çünkü Hz. Peygamber erkeklere karşı sürekli eşlerine iyi davranmayı ifade etmektedir. Bir rivayette "Sizin en hayırlınız kadınlara en iyi davrananızdır"⁹¹ yine "Siz eşlerinizi köle dövmek gibi dövmekten hiç utanmıyor musunuz? Gündüz dövüp gece birlikte oluyorsunuz öyle mi?"⁹² şeklindeki sözleri Hz. Peygamber'in her fırsatta eşlere karşı şiddeti önlemeye çalıştığını göstermektedir. Şiddetli geçimsizlik durumunda son çare olarak Hz. Peygamber'in verdiği yöntem olarak kabul edilse bile her halükârda kadını dövme durumu için cevaz çıkarmak bu rivayet için mümkün görülmemektedir. Zaten rivayetin yüzde yüz Peygambere ait olması da düşünülemez. Çünkü rivayet zaten Hz. Peygamber'in fiili sünnetine aykırılık teşkil etmektedir. İslam Dininin amacı insanların mutlu ve huzurlu olmalarını sağlamaktır. Amaç bu olunca, buna hizmet edecek araçların zaman ve zemine göre değişiklik göstermesinin bir önemi yoktur. Bu nedenle, aile içi sorunların karşılıklı olarak konuşulup çözümediği, aile büyüklerinin aracılığının fayda vermediği ve huzursuzluğun boyutunun da eşleri ve çocukları ciddi şekilde rencide edecek hatta şiddete yol açacak noktaya geldiği durumlarda erkek veya kadının boşanma hakkını kullanması kaçınılmaz olabilir. Her ne olursa olsun, ailevi sorunların çözümünde şiddetin yeri asla olmamalıdır. Sorunlar medeni bir şekilde konuşup anlaşarak aşılmalı, bu sağlanamıyorsa medeni bir şekilde boşanma yoluna gidilmelidir.⁹³ Ayrıca daha önce geçtiği üzere Peygamber'e yetmiş kadın veya birçok kadın şikâyete geldiğine göre bizim ulaşabildiğimiz kadarıyla bu rivayetin mürsel bir şahidi dışında başka aktaranının olması rivayet için büyük bir problem arz etmektedir. Her halükârda hedefi mutlu bir yuva kurulması ve bunun devamı için gayret gösteren Hz. Peygamber'in eşler arasında çıkan problemlerde ilk çözüm olarak dayağa başvuran bir toplumda bunu üçüncü aşamaya indirmesi tabii ki önemli bir gelişmedir. Bir toplumda eski kültürü tamamen silerek, yeni bir kültürü her yönüyle hayata yerleştirmek hemen hemen imkânsızdır. Bu sebeple İslamiyet'in sosyal ve siyasal alanda değişikliklerin, geldiği toplum tarafından kısa bir süre içerisinde bütünüyle hazmedilmemiş olması anlaşılabilir bir husustur.⁹⁴ Hz. Peygamber'in siretinden öğrendiğimize göre o hiçbir insanı dayakla eğitmemiştir. Şu soru akla gelebilir eşler arasında sürekli huzursuzluk çıkaran kötü davranış ve ahlaki bozukluk gösteren eşe karşı Peygamber'in tavsiye ettiği tavır nasıl olmuştur? Hz. Peygamber'in eşleri arasındaki sıkıntılı durumda rivayette geçtiği üzere vurmayı kullandığına dair bir veriye ulaşamadık. Aralarında çıkan sıkıntılı durumları çözerken her olaya özel değişik yöntemler uyguladığı görülür.⁹⁵ Örneğin; Hz. Peygamber, Hz. Âişe'nin odasında iken Safiyye validemiz Peygamber'e bir kap yemek göndermişti. Hz. Âişe, hizmetçinin elinde tabağı görünce kıskançlık duygusunun tesiriyle hizmetçinin eline eline vurarak yemeği yere döktüğünü, tabağın kırılmasına sebep olduğunu ifade eder. Peygamber'in yüzüne bakıp, öfkelenildiğini ve üzüldüğünü görünce "bugün bana fena bir söz söylemesinden Allah'ın Resulüne sığınırım" dedim. Hz. Peygamber kalktı, tabağın kırıklarını ve yere dökülen yemekleri topladı. Bunun kefaretinin ne olduğunu soran Hz. Âişe'ye hizmetçiyi

⁹⁰ Esad Ali Muhammed, İslam Geleneğinde Makâsıd Düşüncesi ve Makâsıd Merkezli Tefsir (İstanbul: KURAMER Yayınları, 2018) 234.

⁹¹ Tirmizî, "Rada", 11.

⁹² Ebû Dâvud, "Sünnet", 14; İbn Mâce, "es-Sunen", "Nikah", 51.

⁹³ İ. Hakkı Ünal, 40 Hadis Yorum (Ankara: DİB Yayınları, 2. Baskı), 205; Talip Özdeş, Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı (Ankara: Fecr Yayınları, 2005), 129-130.

⁹⁴ Nejla Hacıoğlu, Kadının Siyasetteki Yeri âyetler ve Hadisler Işığında (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2017), 19.

⁹⁵ Hatice Dülber, "Şiddet Karşısında Peygamber", ASEAD Dergisi 6/5 (2018): 264-285.

bekleterek kırılan tabağın aynısını göndermesini söyledi.⁹⁶ Görüldüğü gibi Hz. Peygamber Hz. Âişe'nin yaptığı davranışı beğenmemiş ama Hz. Âişe'ye herhangi bir şiddet içerikli bir tavır da göstermemiştir.

Hz. Peygamber eşinden fiziksel şiddet görerek şikâyete gelen kadına eşinden ayrılma izni vermiştir. Rubeyyi' bint Muavviz b. Afra'nın haber verdiğine göre, Sabit b. Kays b. Şemmas karısını dövmüş ve kolunu kırmıştı. Karısı Cemile bint Abdullah b. Ubeyy'in erkek kardeşi Resûlullah'a gelerek şikâyette bulundu. Allah Rasulu, Sabit'e haber göndererek çağırttı ve "onda olan hakkını (mehir ve hul 'bedeli) al ve onu serbest bırak" buyurdu. Sabit "peki" diyerek kabul etti. Resûlullah (sav) kadına, kocasının evinde bir hayz süresi beklemesini ve sonra ailesinin yanına dönmesini emretti.⁹⁷ Görüldüğü üzere o, çoğu zaman yapıldığı gibi "aile içinde "olur böyle şeyler" veya "kol kırılır yen içinde kalır" dememiş, mağdur olan kadını acımasız bir kocanın elinden kurtarmıştır. İşte bu, Hz. Peygamber'in sünneti, yani bu konuda bize nasıl davranmamız gerektiğini gösteren örnekliğidir. Çünkü o, evlilik hayatında eşleriyle ufak tefek dargınlıklar yaşasa bile, onlara asla el kaldırmamış, hatta kırıcı ve incitici söz söylememiştir.⁹⁸ "Şerefli ve hayırlı olanınız kadınlarınızı dövmez"⁹⁹ "Sizden eşlerini dövenler hiç utanmazlar mı?"¹⁰⁰ buyurarak şiddete karşı tavrını açıkça ifade etmiştir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber İfk hadisesi olayında da Hz. Âişe'ye vurmamıştır. Aynı zamanda eşleri devlet zenginleşince daha müreffeh bir hayat sürme istekleri karşısında onlardan bir ay ayrı kalmayı tercih etmiş ama onlara fiziksel şiddet uygulamamıştır.¹⁰¹ İbrahim H. Karslı Hz. Peygamber'in hayatındaki bu olaylardan sonra eşlerine fiziksel şiddet uygulamaması sonucunda şu yorumu yapar: "Bütün bunlar dövme ruhsatının, özel şartlara münhasır alternatif bir uygulama olduğunu bizlere göstermektedir. Nitekim Hz. Peygamber'de, dövmeye müsaade ettiği hadislerinde kadınlara güzellikle muamele etmeyi tavsiye ettikten sonra, bir istisna olarak döneminde aileleri tehdit eden bu tür sapsalmalara karşı böyle bir fiile müsaade etmektedir."¹⁰² Aynı rivayetin yorumunda Rıza Savaş: "Hz. Peygamber kadınları dövmeyi yasaklar. Bunun üzerine kadınlar, kocalarına karşı haksız yere dikleşmeye ve huzursuzluk çıkarmaya başlayınca bu yasak kaldırılır. Fakat Hz. Peygamber hep kadınların yanında yer alır. Hz. Peygamber'in, hanımını döven hiçbir erkeği haklı gördüğü rivayetine şu ana kadar okuma imkânını bulduğum kaynaklarda rastlamadım. Aksine Hz. Peygamber, eşlerini döven kimselerin, Müslümanların hayırlıları olmadıklarını ifade eder."¹⁰³ Bu konuda bir yazısında Asife Ünal'ın "Kanaatimizce Allah Rasülü, dayağın sadece şiddetine değil, sebebine de sınırlama getirerek ve kendisi hiçbir durumda uygulamayarak, asıl amacının bir realite olarak toplumda var olan dayağı ortadan kaldırmak olduğunu göstermek istemiştir."¹⁰⁴ Değerlendirmesi Peygamber'in fiili sünnetine ait doğru bir tespit olarak görünmektedir.

Hz. Peygamber, kendisine danışan kadınlara, eşlerini döven erkeklerle evlenmemelerini tavsiye etmiştir. Örneğin: Fatma bint Kays "...Resûlullah'a gelip Muaviye İbnu Ebi Sufyan ve

⁹⁶ Buharî, "Nikâh", 107.

⁹⁷ Nesâî, "Talak", 53.

⁹⁸ Ünal, 40 Hadis Yorum, 203.

⁹⁹ İbn Ebi Şeybe, Musannef, 5/233.

¹⁰⁰ Abdurrezzâk, Musannef, 9/442.

¹⁰¹ Bk. Hatice Dülber, "Şiddet Karşısında Peygamber", ASEAD Dergisi 6 (2018): 5.264-285.

¹⁰² İbrahim, H. Karslı, Kur'an Yorumlarında Kadın -Sosyo-Kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003), 157-158.

¹⁰³ Rıza, Savaş, Hz. Muhammed (sav) Devrinde Kadın (Bursa: Ravza Yayınları, 1992), 179.

¹⁰⁴ Asife, Ünal, "Kadına Yönelik Şiddetin Dini Temeli Üzerine Bir Analiz "Din ve Şiddet Tarihi, Dini, Siyasi, Sosyo-Psikolojik Kültürel Boyutlarıyla", ed. Faruk Sancar (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Yayınları, 2016) 341.

Ebû Cehm'in benimle evlenmek istediklerini haber verdim. Ebû Cehm, sopasını omuzundan indirmez. Muaviye ise fakirdir. Sen Usame b. Zeyd ile evlen!"¹⁰⁵ dedi.

Kadınlar hakkında kendisinden tavsiye isteyenlere kadınlara iyi davranmalarını tavsiye etmiştir. Saîd b. el-Hakem, dedesi Muaviye el-Kuşeyrî'den şu olayı nakletmektedir: "Resûlullah'ın (sav) yanına gelmişim. Kadınlarımız hakkında ne buyurursunuz diye sordum. Resûlullah: "Yediğinizden yediriniz, giydiğinizden giydiriniz, onlara vurmayınız ve onları aşağılamayınız" buyurdu."¹⁰⁶

Kaynaklarda kadınlara şiddet uygulamayı ifade eden bazı rivayetler vardır. Örneğin "Kişiye hanımını neden dövdüğü sorulmaz"¹⁰⁷ Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ini tahkik eden Şuayb el-Arnâvud "rivayetin senedinde geçen Abdurrahman el-Muslî'nin zayıf bir ravi olduğunu, rivayeti sadece Davud el-Evdi'nin rivayet ettiğini O'nun da Ebû'l-Fettah el-Ezdî tarafından zayıf bir ravi olarak kabul edildiğini belirtir."¹⁰⁸Bu rivayeti inceleyen İsa Akalın bu rivayetin merfû değil, mevkuf hadis olarak Hz. Ömer'in sözü olduğunu/olabileceğini ifade eder.¹⁰⁹

İnsanlık tarihinde döverek terbiye, köklü bir düşünce halindedir. Aslında bizim kültürümüzde de dayanın terbiyede kullanılabileceğine dair sözler az değildir. "Kızını dövmeyen dizini döver." "Dayak cennetten çıkmıştır." "Nush ile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmanın hakkı kötektir." Hz. Peygamber döneminde olup da Hz. Peygamber'in kaldıramadığı sosyal adetler ve davranışlar vardır. Kölelik meselesinde olduğu gibi Hz. Peygamber bu kurumu istemediği halde bazen kölelere iyi davranılması hususunda bazı düzenlemeler içeren tavsiyelerde bulunmuştur. Dövme sıradan insanların terbiye yöntemidir. Halk içinde genel uygulama olduğu için Hz. Peygamber buna izin veya ruhsat vermiş olabilir. Fakat kendisinin davranışları bundan uzaktır. Şunu üzümlere söylemek gerekiyor ki: elinde gücü (servet, makam gibi) bulunduran kişiler çevresindekileri çeşitli şiddet şekillerini kullanarak ezmeye çalışabilir. Ama Allah ve Rasulü buna asla razı olmaz. Hz. Peygamber yokluğu gördüğü gibi varlığı ve makamı da gören bir şahsiyettir. Fakat hayatının hiçbir döneminde insanları ezerek ve başka şekillerde şiddete ihtiyaç hissetmemiştir. Üzümlere söylemek gerekirse Müslümanlar arasında görülen şiddet olaylarının sebeplerinden en önemlisi Müslümanların henüz Hz. Peygamber'in örnek seviyesine çıkamadığını göstermektedir. Bu nedenle Müslümanlar, öncelikle kendi Peygamberlerini iyi tanıyıp sonra da O'nun sünnetini hayatlarında uygulamaya çalışmalıdırlar. Veda hutbesinde de bizi birbirimize emanet etmiş ve Allah'ın gerçek güç sahibi olduğunu tekrar vurgulamıştır. Zaten bütün bu fiillerinden dolayı müminlere güzel örnek olarak sunulmuştur (el-Ahzab 33/21).

Kişi bazen bir anlık öfkeyle eşine fiziksel şiddet uygulayabilmektedir. Bu tür bahaneler de Peygamberin tavır ve hareketine uymaz. Çünkü Hz. Peygamber öfkeli ve sinirli olduğumuz zaman pozisyon veya ortam değiştirmek, euzu besmele çekmek gibi tavsiyelerde bulunmaktadır.¹¹⁰ Aile içerisinde bazen disiplin sağlamak amacıyla kadınlara şiddet uygulanabilmektedir. Disiplinli olmak için şiddeti bir gerekçe göstermeyi normal bir davranış olarak görmek de mümkün değildir. Eşi değil mi döver de sever de gibi ifadelerin Hz. Peygamber'in sünneti tarafından desteklenmesi mümkün görünmemektedir. Kadınların dövülmesine ruhsat veren rivayet-

¹⁰⁵ Muslim, "Talâk" 36 (1480).

¹⁰⁶ Ebû Dâvud, "Nikâh", 41.

¹⁰⁷ Ebû Dâvud, "Nikah", 42; Ahmed b. Hanbel, 1/20 (122).

¹⁰⁸ Ahmed b. H. Hanbel, Musned, thk. Şuayb el-Arnâvud - Adil Murşid (Beirut: Müessesetu'r-Risale, 2008) 1: 275.

¹⁰⁹ İsa, Akalın, "Erkeğe, Karısını Niçin Dövdüğü Sorulmaz" Rivayetin Merfû Hadis-Mevkuf Hadis İltibası Açısından Tahlili", 157.

¹¹⁰ Ebû Dâvud, "Edeb", 140.

lerin dini açıdan bağlayıcılığı yoktur. Belki sadece bir vakıanın ruhsata bağlanması söz konusudur. Her ne kadar âyette (Nisa 4/34) isyankâr kadınların nasihat, tehdit, yatakları ayırmak gibi birtakım merhalelerden sonra dövülebileceği belirtilmiş ise de âyette bu husus vucubî bir mana taşımaz. Eğer öyle olsaydı, Hz. Peygamber'in zevcelerini dövmesi gerekirdi. Hâlbuki Hz. Peygamber değil dövmek, gönül kırıcı bir söz ve davranıştan da sakınmıştır. Bu itibarla dinde, kadının dövülmesi diye bir mesele yoktur.¹¹¹ Aslında evliliklerini yürütemeyeceklerini anlayan eşlerin birbirine zarar vermeden ayrılacakları de belirtilir.¹¹²

Kadına karşı şiddet içerikli davranışların Müslümanlar arasında yaygınlaşması Hz. Peygamber'in eşleri ile ilişkilerinin Müslümanlar tarafından bilinmediği ve uygulanmadığı hakikatini yansıtmaktadır. Bu anlamda ailenin kurtarılması ve eşler arasında saygı ve sevginin hâkim olması için problemlerin çözümünde Hz. Peygamber'in uyguladığı yöntemi öğrenip uygulamanın *üsve-i haseneye* daha uygun olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Hz. Peygamber'in (sav) gerek İslam'ı tebliğ ederken ve anlatırken gerekse özel yaşantısında ve çevresiyle iletişiminde çevresindeki insanlara şiddet uygulamadığı kaynaklarda açık ve net olarak ifade edilmektedir. Buna rağmen Hz. Peygamber'in (sav) erkeklere eşlerine şiddet uygulamalarına izin veya ruhsat verdiğine dair bazı rivayetler kaynaklarımızda geçmektedir. Bizim incelediğimiz rivayet de bunlardan birisidir. Bu rivayeti aktaran tek ravinin İyas b. Abdullah b. Ebî Zübâb olduğunu tespit ettik. Kaynaklarda İyas b. Abdullah'ın sahabi olup olmadığı ihtilafli bir konudur. Buhârî ve Ahmed b. Hanbel gibi ravi değerlendirmelerinde otorite olan kişilerin ravinin sahabi olması konusunda olumsuz kanaat bildirmeleri rivayetin mursel olduğu konusundaki olasılığı arttırmaktadır. Ayrıca olayla ilgili rivayette çok sayıda kadın veya yetmiş kadınla ilgili zikredilen rivayetin tek bir kişiden gelmesi dövme izninin Peygamber'e aidiyetini zayıflatan diğer bir etkidir. Netice itibarıyla sıhhati açısından problemlili ve tartışmalı zayıf hadis kategorisinde bulunan bir rivayeti sünnetin umumuna aykırı bir hususta delil göstermek bizi yanlış sonuçlara götürebilir. Resûlullah kadınlarına karşı kötü muamele yapan erkekleri hayırlılardan saymamış, kadınların dövülmesine rıza göstermemiş, bilakis ashabını hanımlarını dövmemeleri hususunda uyarılmış, muhtelif zaman ve şekillerde bunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber'in eşlerine şiddet uygulamamasıyla ilgili fiili sünneti ve bu konuyla ilgili uyarıları dikkate alındığında Peygamberin eşleri dövmeye izin verdiği ifade edilen rivayetin metin ve sened yönünden problemler içerdiği görülür.

Kadının eşine nuşuz hali tartışılırken rivayetin 4 Nisa 34. âyetin tefsirinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla hiçbir İslam âliminin Hz. Peygamber'in (sav) erkeğin eşine şiddeti veya dayacağı meşru saydığını söylemesi mümkün değildir. Bu konuda Şâfiî gibi ilk dönem âlimleri kadının sadece nuşuz halinde incitmeyecek şekilde vurulmasını, bunun da kadının kötü davranışına bir uyarı olması için izin ve ruhsat olduğunu ifade ederler. Yalnız vurmanın bir vucubiyet değil cevaz olduğunu belirtirler. Bazı âlimler Hz. Peygamber'in (sav) Arap kültüründe ve örfünde yaygın olan kadına vurmaya kendisinin uygulamadığı için vurmanın caiz olmadığını ifade ederler.

Bu konudaki tartışmalardan da anlaşılacağı üzere incelediğimiz rivayet metin yönünden problemler içerdiği görülmektedir. Hz. Peygamber'in (sav) Arap örfünde olan eşler arasında

¹¹¹ Kemal, Sandıkçı, Hadis II (İstanbul: Ensar Yayınları, 2014), 136.

¹¹² Savaş, Hz. Muhammed (sav) *Devrinde Kadın*, 181.

meydana gelen problemlerin çözümünde gayri muberrah bir şekilde eşe vurma cevazını istemeyerek verdiği anlaşılabilir. Çünkü kendisi eşleriyle ilgili yaşadığı problemlerde çözüm yolu olarak şiddeti kullanmamıştır. Amaç eşler arasındaki huzur, saygı ve sevgi ortamını sağlamak olduğuna göre günümüzde geliştirilen eğitim yöntemlerini kullanmak, gerekiyorsa psikoloğa giderek problemlerin çözülmesini sağlamak Peygamber'in sünnetinin ruh ve amacını gerçekleştiren uygun bir tutum olabilir. Bütün bu çabalara rağmen eşler arasındaki problem çözülmüyorsa evliliğe son verilmesi Hz. Peygamberin sahabeye tavsiye ettiği davranış şekline daha uygun görünmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'anî. el-Musanef. 2. Baskı. 8 Cilt. Hindistan: Mektebu'l-İslami, 1403.
- Ahmed b. Hanbel. Musned. Thk. Şuayb el-Arnâvud - Adil Murşid. 52 Cilt. Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 2008.
- Akalın, İsa. "Erkeğe, Karısını Niçin Dövdüğü Sorulmaz Rivayetinin Merfu Hadis-Mevkuf Hadis İltibası Açısından Tahlili". SBARD Dergisi 26 (Güz/Autman 2015/2) 143-159.
- Âzimâbâdî, Ebû Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak. Avnü'l-Ma'bud. Thk. Abdurrahman Muhammed Osman. 14 Cilt. Medine: Mektebetu'l-Selefiyye, 1968.
- el-Bâcî, Ebû'l-Velid Süleyman b. Halef. et-Ta'dîl ve-t-Tecrih li men Harrece anhu'l-Buhârî . Thk. Ebû Lubaba Huseyin. 1. Baskı. 3 Cilt. Riyad: Daru'l-Liva, 1986.
- Bâğdâdî, Ahmed b. Ali el-Hatîb. Tarih-i Bağdâd. 21 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhâmmad b. İsmâ'il. Tarihu Kebir. 8 Cilt. Haydarabat: Daru'l-Mearif, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhâmmad b. İsmâ'il. el-Câmi'u's-sahîh. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Dülber, Hatice. "Şiddet Karşısında Peygamber". ASEAD Dergisi 6/5 (2018): 264-285.
- Çakın, Kâmil. "Buhârî'nin Otoritesini Kazanma Süreci". İslami Araştırmalar Dergisi 10/1-2-3: 100-109.
- Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman. es-Sünen. 4 Cilt. b.y.: Daru'l-Muğni, 1412.
- Ebû Bekir İbn Mencuveyh, Ahmed b. Ali b. Muhammed b. İbrahim. Ricalu Sahîhu Muslim. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1407.
- Ebû Dâvud Süleyman b. Eş'as es-Sicistani. es-Sunen. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları. 1992.
- Ebû'l-Hasan el-Kuşeyrî Muslim b. Haccâc. el-Kuna ve'l-Esma. Medine: Camiatu'l-İslamiyye, 1984.
- Elik, Hasan- Coşkun, Muhammed. Kur'an Tefsiri. İstanbul: İFAV Yayınları, 2016.
- Erdoğan, Mehmet. Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Ensar Yayınları, 2013.
- Eryiğit, Aynur Bader. Kutsal Kitaplar Açısından Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık. İstanbul: Düşün Yayınları, 2018.

- Esad, Ali Muhammed. İslam Geleneğinde Makâsîd Düşüncesi ve Makâsîd Merkezli Tefsir. İstanbul: KURAMER Yayınları, 2018.
- eş-Şâfiî, Muhammed b. İdris. Kitâbü'l-Um. 5 Cilt. Beyrut: Darü'l-Mearif, 1990.
- Hâkim, Ebû Abdullah en-Neysâburi. el-Mustedrek ala's-Sahîhayn. 4 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kutubu'l-ilmîyye, 1990.
- Hacıoğlu, Nejla. Kadının Siyasetteki Yeri âyetler ve Hadisler Işığında. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2017.
- Hâkim en-Nisâbûrî. Ma'rifetü'l ulûmi'l-Hadîs. Thk. Ahmed b. Fâris es-Selvî. Riyad: Mektebetu'l-Mearif, 1431.
- Hatemleh, Thamer - Özdemir, Veysel. Uygulamalı Hadis Usulu. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2018.
- Hattâbî, Ebû Süleyman. Meâlimu's-Sunne. 4 Cilt. Halep: Matbaatu İlmiyye, 1932.
- Humeydî, Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zubeyr. el-Musned. 4 Cilt. Şam: Daru's-Seka, 1996.
- İbn Âşûr, Tahur. et-Tahrir ve't-Tenvir. 25 Cilt. b.y.: y.y., ts.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî. Meâ'rif. 2. Baskı. Thk. Servet Ukaş. Kahire: Heyetu'l-Mısriyye. 1992.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî. Tehzîbu't-Tehzîb. 6 Cilt. Beyrut: Daru'l-Mearif, 1996.
- İbn Hacer Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî. Ithafu'ı-Mehra fi Fevaidi 'l-Mubtekıra, 19 Cilt Medine: 1994.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî. Fethu'l-Bari Şerhu Sahîhi'l-Buhârî. 13 Cilt Beyrut: Daru'l-Marife, 1379.
- İbn Hacer el-Askalânî. el-İsâbe. Thk. Adil Ahmed Abdulmevcud - Ali Muhammed Muavvid. 1. Baskı. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l İlmiyye, 1415.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed 'Abdurrahman er-Râzî. Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dil. 1. Baskı. 9 Cilt Haydarâbâd: Dairetu'l-Mearif, 1952.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân el-Bustî. Meşâhîru 'Ulema el-Emsâr. Thk. Merzuk Ali İbrahim. b.y.: y.y., 1991.
- İbn Hibbân, Muhammed b. Hibbân el-Bustî. Kitâbü's-Sikât. 1. Baskı. 16 Cilt. Müessesetu Kutubu's-Sekafe, 1978.
- İbn Sa'd, Muhammed. Tabakat. Thk. Zeyyad Muhammed Mansur. 8 Cilt. Medine: Mektebetu'l-Ulum, 1408.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim el-Mısri. Lisanu'l-Arab. 15 Cilt. Beyrut: Daru'l-İhyai'l Turasi'l-Arabi, 1990.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. es-Sunen. 3 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Hatipoğlu, İbrahim. "Süfyân b. 'Uyeyne". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 38: 28-29. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

- İshak b. Râhveyh. el-Musned. 4 Cilt Daru'l-Te'sil. Kahire: y.y, 1437/2016.
- Karslı, İbrahim. Kur'an Yorumlarında Kadın - Sosyo-Kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003.
- Kırbaçoğlu, Hayri. Sunni Paradigmanın Oluşumunda Şafi'inin Rolü. Ankara: Kitabiyat Yayınları, 2000.
- Kırbaçoğlu, Hayri. Alternatif Hadis Metodolojisi. Ankara: Kitabiyat Yayınları, 2002.
- Mizzî, Ebû'l-Hâccac Cemâleddîn Yûsûf b. Abdîrahmân. Tehzibu'l-Kemâl. Thk. Beşşâr Avvâd 1. Baskı. 35 Cilt. Beyrut: Muessesetu'r-Risale, 1980.
- Namlı, Tuncer. Kur'an Aydınlığı. Ankara: Fecr Yayınları, 2015.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb. Sunun-i Kubra. Thk. Abdullah b. Abdulmuhsin. 10 Cilt. Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1421/2001.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref. Esmâ' ve'l-lûgât. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye,ts.
- Özdeş, Talip. Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı. Ankara: Fecr Yayınları, 2005.
- Özsoy, Ömer. "Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine-Karı Dövme Olgusu Bağlamında Nisa 34 Örneği". İslamiyat 5/1 (Ocak 2002) :116-120.
- Özkan, Halit. "Zührî". TDV Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 44:544-548 İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Polat, Selahattin. Mursel hadisler ve delil olma yönünden değeri. Ankara: TDV Yayınları, 1985.
- Ragıp İsfehânî. Ebû'l-Kasım Huseyin b. Muhammed. el-Mufredât. Trc. Yusuf Türker. Pınar Yayınları, 2012.
- Sandıkçı, Kemal. Hadis I-II. İstanbul: Ensar Yayınları, 2014.
- Savaş, Rıza. Hz. Muhammed (sav) Devrinde Kadın. Bursa: Ravza Yayınları, 1992.
- Sehârenfurî, Halil Ahmed. Bezlü'l-Mechud. Thk. Zekeriyâ Yahya el-Kandehlevî. 20 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1346.
- Sıddık Hasan Han, Ebû't-Tayyib Muhammed Sıddık Bahadır Han b. Ali el-Kannevcî. Husnu'l-Usve. Thk. Muhammed Mustafa Said el-Hım - Muhyiddin Musto. 2. Baskı. 2 Cilt. Beyrut: Müessesetu'r-Risale Yayınları, 1981.
- Suyûtî, Celaluddin Abdurrahman. Tabakâtu'l-Huffâz. 1. Baskı. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403.
- Kur'an-ı Kerim Meali. Trc. Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Taberî, İbn Cerîr. Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân. Thk. Mahmud Muhammed Şakir. 25 Cilt Beyrut: Daru'l-Fikr, 1995.
- Uyar, Gülgün. "Ümmü Külsûm bint Ebû Bekir". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 42/324-325. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- Ünal, Asife. "Kadına Yönelik Şiddetin Dini Temeli Üzerine Bir Analiz". Din ve Şiddet Tarihi, Dini, Siyasi, Sosyo-Psikolojik Kültürel Boyutlarıyla Sempozyumu Bildirileri (Rize, 2015). Ed. Faruk Sancar. 325-344. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Yayınları, 2016.
- Ünal, İsmail Hakkı. İmam Ebû Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 1994.
- Ünal, İsmail Hakkı. 40 Hadis Yorum. 2. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Yıldırım, Enbiya. Hadiste Metin Tenkidi. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2014.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddin. Tarihu'l-İslâm. Thk. Abdusselam Tedmurî. 2. Baskı. 52 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitab, 1997.
- Zehebî, Muhammed b. Ahmed. Tezkirâtu'l-Huffâz. 1. Baskı. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.